

דרשונני

גיליון שבועי
לעיון והעמקה
בתורת המחשבה

וזחיז

גיליון מס' 45
פרשת אמור תשפ"ג

מחשבה ראשונה

דבר המערכת

רבי שמעון דריש טעמא דקרא

"וידבר ה' אל משה לאמר צו את אהרן ואת בניו לאמר: פירשי' - זירוז מיד ולדורות, אמר ר' שמעון ביותר צריך הכתוב להזהיר במקום שיש חסרון כ"ס. צריך להבין במאי פליג ר' שמעון על תנא קמא, או מה הוסיף על דבריו... ותכן העניין, כי כל מצוה עושין בתחילה בזריזות, רק באורך הזמן נעשה אצלו הרגל, ועוד יש מניעה לעשייתו בזריזות כשיש בו חסרון כ"ס. וזה שאמר 'צו את אהרן, אין צו אלא זירוז שיעשה המצוה זו בזריזות דגם ברבות הימים יהיה בעיניהם כחדשים. אבל ר' שמעון דדריש טעמא דקרא, ואם כן בכל מצוה צריך לבקש טעמים בכדי שיהיה איזה חידוש, ויהיה לו תשוקה חדשה לקיימה באהבה, ועל כן אין צריך לדרש הזה, ועל כן דריש שהזריזות צריכה להיות משום שיש בה חסרון כ"ס". (מראה יחזקאל פרשת צו)

אור מופלא רום מעלה המשיך לנו התנא האלוכי - אור גדול של דעת וחבור פנימי למצוות ה'. ר' שמעון בא ללמדנו ש'רחמנא ליבא בעי, ואין המטרה בקיום חיצוניות המצוות גרידא, אלא כל מצוות התורה לא באו אלא למטרה אחת - להביא את האדם לקרבת ה', לדבקות בבורא יתברך שמו, וכמאמר הוזה"ק (יהו"פ"ב ע"ב) "תרי"ג זיני עיטא יתיב אודיתא לברנש למהוי שלים במאריה - תרי"ג עצות נתנה התורה הק' לאדם להיות שלם בקונו".

סוד גדול זה כבר גילה לנו רשב"י אף בגמרא (ביצה כג) באומרו שדבר שאינו מתכוון מותר, משום שהמעשה עצמו אינו כלום, כשאינו לא מצרף לזה את רחשי ליבו. חיצוניות בלי פנימיות אינה נחשבת מלאכה, כגוף בלא נשמה דמיא. 'ר' שמעון דריש טעמא דקרא' - רשב"י דורש מאיתנו את הטעם, דורש להתחבר, להרגיש, לחוש את הטעם הנפלא שבקרבת ה'...

כבישי הגליל מתפתלים בין היערות, ירדות במעגלים ועליות תלולות, כמו מתקשים לעלות למעלה, לטפס, להגיע להיכלא דרשב"י. גם אנו מתגלגלים, מטפסים, עושים את דרכנו במעלה ההר, לעיתים יורדים ולעיתים עולים, מבקשים, משתוקקים לגעת באור הגדול, ולא תמיד מצליחים. ולפעמים מתעוררים ספקות, תמיהות ושאלות: מה התכלית ומה המטרה, לשם מה נצרכת כל הגייעה?

בעלותנו בחיל וברעדה אל הר הקודש מירון, שם חלקת מחוקק ספון, ניקח איתנו צידה לדרך, נביט סביב ונראה איך הדרך עצמה היא חלק מהמטרה. שאכן כשהמבט ממוקד בחיצוניות, במעשי המצוות גרידא, מתעוררת שאלה זו, שהרי עם כל המאמץ והגייעה לא תמיד מצליח האדם להגיע למטרה, לבחור בטוב בכל מצב ובכל שעה. אך כשהמבט יואר באור הבהיר הבוקע מהיכלו של אדונינו בר יוחאי, נבין ש'רחמנא ליבא בעי' ונתחבר אל הטעם הפנימי של כל אותם 'תרי"ג עיטין', נגלה שדווקא המאמץ הוא זה שמקרב אותנו יותר ל'מהוי שלים במאריה, ולעיתים בשעת כישלון אנו מרגישים את קרבת ה' אפילו יותר מאשר בלימוד התורה ובמעשה מצווה...

ולכן קדם ל"ג בעומר טו"ב ימים לחג מתן תורה, ללמדנו שהטוב נמצא כבר בדרך עצמה, וקרבת ה' הנמצא תמצא בדרך עצמה - אפשר להתקרב להשי"ת עוד לפני קיום המצווה וקבלת התורה. ומתוך הבנה זו, נמשיך בהמיית לב אך בשלוות נפש, לספור את הטר"ב שנוהר עד למלכות שבמלכות. שלאחריה אין לנו אלא לקבל באהבה את תורת ה', לגלות ולראות שאכן "לקח טוב נתתי לכם"...

כתוב העלון:

2 הגיסיונות לשנות את סידור התפילה.

מדור מחשבת יסוד

4 האם גם בע"ז יש ניצוצות קדושים?

מדור מחשבת הפרשה

6 "חנוך לנער על פי דרכו".

מדור מחשבה למעשה

8 סיפורו של אבן אל-ברכאת...

מדור עקבות המחשבה

העיקר החמישי: לו לבדו ראוי לעבוד (ה) ענף א': תפילה למלאכים ופולמוס 'מכניסי רחמים' (ד)

בפרקים הקודמים עקבנו אחר סדר דברי הימים, בשאלת אמירת 'מכניסי רחמים' בפרט, ובשאלת הפניה והתפילה למלאכים בכלל. בין השיטין ראינו שבין בזמן הראשונים ובין בזמן האחרונים היו רבים מגדולי ישראל וביניהם בעל שיבולי הלקט שצידדו בעד אמירת הפיוט, ולעומתם היו רבים מגדולי ישראל וביניהם הרמב"ן שהתנגדו לאמירת הפיוט. הדרך הממוצעת בה נקטו רבים אחרים כגון המהר"ל והצמח צדק מליובאוויטש הייתה תיקון נוסח הפיוט, או ביאור שהכוונה בפיוט אינה פניה או תפילה למלאכים ח"ו, אלא פניה לצדיקי הדור שיתפלל ויעתירו בעד פשוטי העם.

בפרק זה ננסה להשיב על השאלה מדוע למרות המחלוקת העזה שהתנהלה בעבר סביב אמירת פיוטים אלו, התפשט בדורנו בכל תפוצות ישראל המנהג לומר זאת. מתי התרחשה נקודת המפנה שבה הפכו פיוטים אלו משנויים במחלוקת עזה לפיוטים בסיסיים הנפוצים בכל תפוצות ישראל.

הרפורמים והריסת הדת בגרמניה

לפני כ-200 שנה נקלעו יהודי תורכי אירופה, בעיקר בנחלות דוברות-הגרמנית, למהפך מטלטל. פירוק חברת המעמדות והכפפת נתיני הממלכות לשליטה ישירה מהממשל הריכוזי החדש, הביאו קץ לאוטונומיה היהודית היחסית ולבידוד התרבותי של הקהילות היהודיות. בשנים עד אז לא נחשפו היהודים לתרבות ההבל הנוכרית היות שהגויים מצד עצמם דחו את היהודים, אך עם התפוררות חברת המעמדות, והיפתחות הכלכלה העולמית בפני יהודים, נקלעו היהודים לניסיון מר, עמידה על המשמר, התעקשות על ערכי היהדות ועל כל קוצו של יו"ד, מול שטיפת מוח איטית של תרבות הנכר.

כצור חלמיש עמדו גדולי ישראל בתקופה ההיא, מול רוחות החילון שנסבו בעוז בשולי המחנה, ביצרו את חומות המחנה ולחמו בעוז נגד כל שינוי או 'שיפור' שרצו מהרסי הדת להכניס בכרם ישראל. במיוחד נאזרו גדולה ישראל בגבורה ללחום נגד תנועת הרפורמה שהייתה אז בחיתוליה, ויצאו במלחמת אש דת השערה נגד מרשיעי הברית, שלא רחשו כבוד אפילו למצוות התורה הבסיסיות והמפורשות, ופשטו טלפיהם בניסיון לשנות ולרוקן מתוכן את כל הקדוש והיקר, לשנות את צביון התפילה ולהפכה למין הצגת קרקס מוזיקלית חסרת כל תוכן, וכך להפוך את התפילות המקודשות לטקסים ליברליים ונאורים רח"ל.

הניסיון לגזור ולקצץ את סידור התפילה רח"ל

התחום הראשון בו התבטאה הרפורמה, לפני כל שדה פעילות אחר, הייתה עריכת הסידור מחדש.

מראשיתה, שאפו מנהיגי הפושעים להתאים את הטקסט עם מה שקהלם אכן האמין בו, עם עקרונות המודרנה ועם דעותיהם הכפרניות. במהלך השנים שלחו הרפורמים טלפיהם לקצץ ולשנות את סדר התפילה הנהוג מדורי דורות. שינויים אלה כללו את קיצור התפילה באמצעים שונים ל'נוחות הציבור', כל הקטעים בהם אנו מתפללים לגאולה השלמה ולבניין ירושלים הוצאו, חזרות הש"ץ הושמטו, ובשביל שלא 'להטריח את הציבור' יותר מיד, הם אימצו אפילו את מנהג ארץ ישראל העתיק לקרוא את התורה במשך שלוש שנים, ולא כל שנה כאשר נהגו מקדמת דנא.

בין השאר הוסיפו הרפורמים פרקים רבים בלשון החברה הסובבת, כגון גרמנית או אנגלית, בין כתרנום בנוסף ללשון הקודש או לחלוטין במקומו. רע-בני התנועה אף דגלו ב'ריכוך'

מתוך דברים אלו אנו מבינים עד כמה הרבו הם להשתמש בדבר זה כתירוץ לבטל ולהוציא מסידור התפילה כל מה שראו לנכון רח"ל.

מלחמת גדולי הדור במתחדשים

בהתאם לזה, השתנתה נקודת המבט של גדולי ישראל קברניטי האומה, וממקום של ספק יצאו והחלו לתמוך בכל עוז באמירת הפיוט 'מכניסי רחמים', וכן כל שאר הפיוטים. החל מאז לא הייתה תשובת גדולי הדור רק תשובה הלכתית מובהקת, אלא נמסכה בה גם השקפה כללית על הליכות התורה והמנהג, ונתנו כל כובד המשקל להמשך המסורה והקבלה בלי לשנות מהן כלום. הם לא רצו לאפשר לרפורמים שום אחיזה וחווה דעת במסורת ישראל, ומשום כך התייחסו לא רק לגוף הענין של הטענות, אלא גם לתמונה הכללית של הכנסת שינוי כלשהו בדברים המקובלים מדור דור. ניכר הדבר מאופי התשובות, שבעיני מנהיגי הדור השתקפה שאלה זו כבבואה של המלחמה הגדולה, בין שומרי הדת לבין מחריביה, ולפי גישה זו השיבו מה שהשיבו, ותמכו בתוקף באמירת הפיוט.

גדולי ישראל גילו את הלוט מעל פני המחרים והכופרים האלה והשיבו מלחמה שערה. הרבנים והמנהיגים חשפו את כוונתם האמיתית, להדיח את ישראל לרעות בשדה זרים. הם הראו את דברי הבורות והעזות שבדבריהם, שאין הם באים לתקן כלום רק לקלקל, וכל משאת נפשם היא להידמות לגוים

אשר סביבותיהם ולפרוק מעליהם עול התורה והמצוות. אין כאן המקום להרחיב ולהביא את כל דברי גאוני הדור בסוגיה זו, אך סופו של דבר, שלכן יצאו כל גדולי ישראל נגד השמטת פיוט 'מכניסי רחמים', והנהיגו לאומרו בכל תפוצות ישראל. ונסיים ונביא בדבריו החוצבים של רשכבה"ג הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל, שכתב בגודל מעלת ההיצמדות לדרך המסורה לנו מדורי דורות כך, "וכן בפיוטים אין לשנות הנוסח שנוסדו מקדושי עליון, אף שהרב אבן עזרא בפסוק 'אל תבהל את פיך' לעג ופער פיו על הקליר, כבודו במקומו מונח וה' הטוב יסלה להרב אבן עזרא... לזה אתם אחי מי שנוגע ה' בלבבו, חלילה וחלילה לו לשמוע בזה לילך בנתיבתם בדילוג ברכות ושינוי נוסחאות בהם ובתפילות, תחזיקו לילך בעקבי אבותינו ובקהלם של האנשים אל תחד כבודכם, ודרך כלל לכל שלומי אמוני ישראל שלא לזוז וזו כל שהוא מדברי התלמוד ומפיהם אנו חיים..."

(מנועד ע"פ ספר רצון משה על הרמב"ם)

הרעיון של בחירת עם ישראל וייחודו באמצעות ניסוחים מתונים יותר, כמו מחיקת הקטע 'שלא עשנו כגויי הארצות' בעלינו לשבח והחלפתו ב'שנגלה לאבותינו והודיעם את רצוננו' בסידורים גרמניים רבים, או החלפת ברכת המינים המקללת את הנוצרים בתחינות להיעלמות הרשע בעולם בכלל. מחיקת התחינות לבוא המשיח, חיזוש הקרבנות ושיבת ציון, ומחיקת קטעים המתיחסים לתחיית המתים.

מחיקת כל הפיוטים

בין התיקונים עליהם החליטו אותם אנשי רשע, הייתה השמטת כל הפיוטים הנאמרים בתפוצות ישראל. ולכן מאז שהחליטו הרפורמים להוציא בגסות לבם כל זאת, עולות לפנינו תמונות חדשות במחלוקת זו. לפני המלחמה נגד הרפורמים הייתה שאלת אמירת הפיוטים, ובתוך כך אמירת הפיוט 'מכניסי רחמים', שאלה הלכתית מובהקת - האם יש חשש 'אמצעי' בכך או לא. אולם כשהתחילה המלחמה נגד הרפורמים, קיבלה שאלה זו צביון אחר לגמרי. השאלה לא באה מרוב יראת שמים, רק מחוסר יראת שמים - האם חייבים אנו לומר הפיוטים, או שמא יכולים אנו לבטלם. אותם שצידדו בביטול אמירתם, ראו בעניין הפיוטים, אחד מן התיקונים הרבים, שלדעתם צריך לעשות בהליכות היהדות בכלל, ובתפילות ישראל בפרט. הם השתמשו עם הטענות שנאמרו נגד הפיוטים, בתור הצדקה להתנגדות לכל מה שלא מצא חן בעיניהם.

בקעה מיוחדת מצאו הכופרים להתגדר בה, בשאלת אמירת 'מכניסי רחמים'. מרשיעי הברית השתמשו בדברי גדולי הדורות הקודמים שהתנגדו לאמירת הפיוט, בתור הצדקה כללית להשמטת כל הפיוטים האחרים שלא מצאו חן בעיניהם.

דוגמא לדבר אנו מוצאים בכתבי אחד מראשי הרפורמים שר"י, שכתב בספרו "וכבר התרעמו רבים מחכמי הדור על תפלה מכניסי רחמים שאינו מהתיקון כלל, והמונע מלאמרו לו דומיה תהילה... שנראה כאילו מכניס אמצעי חלילה". דוגמא נוספת לכך אנו רואים בספר "דיני ומנהגי בית הכנסת חברת האחים", שיצא לאור בשנת תקצ"ג, על יד קהילה שנטתה לצד הרפורמים, וברשימת התקנות שבסוף הספר כתבו "לה' לבד ראוי להתפלל ולא אל המלאכים והממונים והספידות, כי התפילה במקום קרבן וכתוב 'זובח לאלהים יחרם', ולכן דרך כלל יאות לבטל [עפ"ל] כל התחינות ובקשות כאלו כיצא בהם שנתחדשו מליקוטי אחרונים".

סוד העלאת הניצוצות באור פרשתנו האם יש היכי תמצא שמצווה להיטמא?

ד. עוד צריך לדקדק למה אמרה התורה 'לנפש' לא יטמא, והלא הטומאה היא דווקא אחר שהנפש כבר יצאה מגוף האדם, ואם כן היה צריך לומר 'למט' לא יטמא.

'מלא כל הארץ כבודו' כפשוטו ממש

ונראה לבאר הענין בס"ד על פי מה שהביא האריז"ל בענין חיים (שער א) מהזה"ק, "דאי לא אתפשט נהוריה על כל בריין, איך ישתמודעין ליה, ואיך יתקרי מלא כל הארץ כבודו", בתרגום ללשה"ק: "אם לא יתפשט אורו על כל הבריות איך יתודעו לו ואיך יקרא מלא כל הארץ כבודו?", וביארו בספה"ק, שזאת היא תכלית הבריאה, שיהיה השי"ת נודע בכל ארבע רוחות העולם, ויהיה מתקיים הכתוב "מלא כל הארץ כבודו".

וזו היתה נשמת פנימיות דרכו של מרנא הבעש"ט הקדוש זצוקלה"ה, שלימד דעת את העם איך למצוא את אור השי"ת בכל אדם בכל עניין ובכל זמן, ויסוד הדבר היה באמונתו שאין מקצה העולם ועד קצהו שום דבר מלבד האור אין סוף, וביקש לקיים "דיתפשט נהוריה על כל בריין", ולמד הפסוק 'מלא כל הארץ כבודו' כפשוטו ממש. וכלשונו של בעל התניא (אגרת הקדוש סימן כ"ה) "להאמין אמונה שלימה במקרא מלא שדבר הכתוב 'הלא את השמים ואת הארץ אני מלא נאם ה', שאין מקרא יוצא מידי פשוטו".

וביאר תלמידי הבעש"ט, שזה ענין נפילת הניצוצות המבואר בתנאי האר"י הק' זלה"ה, כי כל הבריאה היא אור השי"ת ממש, ונחצבה מקדושת האין סוף ב"ה, אלא שעל ידי פרשת השבירה שהייתה בראשית האצילות, התפוררו והתרחקו מאוד משורשם, ונפלו לריחוק וטומאה, ונמצאו ניצוצות אורו יברך מפוזרים בכל העולם אף במקומות הנראים שפלים וטמאים. וכמו שכתב המגיד הגדול ממעריטש זצוקלה"ה בספר ליקוטי אמרים (מגיד

"ויאמר ה' אל משה אמר אל הכהנים בני אהרן ואמרת אליהם לנפש לא יטמא בעמיו. כי אם לשאר הקרב אלו לאמו ולאביו ולבנו ולבתו ולאחיו. ולאחתו הבתולה הקרובה אליו אשר לא היתה לאיש לה יטמא".

א. כבר הקשה רש"י הק' למה כפלה התורה את לשונה, באמרה 'אמור' 'אמרת', ותירץ שם שבא הכתוב להזהיר גדולים על הקטנים, ומקורו בגמרא (יבמות קד.). ויעניין שם (ע"ב ב) שהגמרא מסבירה שדווקא כאן צריכים להזהיר גדולים על הקטנים, משום שאין איסורן שוה בכל אלא נהג רק בכהנים הר"א שאין היא נהגת בקטנים כבגדולים. איברא, שבוזה עדיין לא יצאנו מידי קושיא, שהרי מצוות רבות יש בתורה שאין איסורם שווה בכל, ולמרות זאת אין הכתוב מזהיר בהם גדולים על הקטנים.

ב. במדרש מציינו הסבר נוסף למה כפלה התורה את האמירה, וכן איתא בויקרא רבה (כ"ז ה) "העליונים שאין יצר הרע מצוי בהם אמירה אחת דיה להם וכו', אבל התחתונים שיש בהם יצר הרע הלואי לשתי אמירות עמדו, הדא הוא דכתיב אמור ואמרת". אולם על מדרש פליאה זו כבר הקשה הישמח משה, שאם לא דיברה התורה אלא כנגד יצר הרע, יותר היה צריך הכתוב לכפול את האמירה

בעבירה שיש בה פיתוי היצר, וכגון בגזל ועריות שנפשו של אדם מחמדתן (מכות כג), ומדוע כפלה התורה את האמירה דווקא באיסור זה שלכאורה אין נפשו של אדם מחמדתן כלל.

ג. דרשו חז"ל בתורת כהנים, "לה יטמא - מצווה", שמצווה על האדם להיטמאות לנפש קרוביו. וכתב האור החיים הק', שמצווה זו היא גם לשאר קרוביו ולא רק לאחותו, וראיה לדבר ממה ששינינו בתורת כהנים, "מעשה ביוסף הכהן שמתה אשתו בערב פסח ולא רצה להיטמא לה ודחפוהו חכמים וטמאוהו בעל כרחו", הרי לנו שלכל הקרובים האמורים בענין מצווה להיטמא. ודבר זה צריך ביאור, מה העניין ומה הטעם של המצווה להיטמאות לקרוביו.

"כי יש רשעים מוסתרים אשר הם מודים במקצת, כי יש לעבוד הבורא בתורה ובתפילה, אבל אינם מאמינים כי יש עבודה אפילו באכילה ושתייה..."

דבריו ליעקב את פי' וז"ל, "שבכל הדברים יש כח הפועל בנפעל וכו', וזהו מלא כל הארץ כבודו, שאף בעבודה זרה וכל הגילולים יש ניצוצות קדושות, כנודע מ"א סממני הקטורת, וכתוב ואתה מחיה את כולם, וזה עשה השי"ת כדי שיהא שכר ועונש, ובא גם כן מהשבירה, כנודע" עכ"ל.

מה הסיבה הפנימית לכך שאדם מחבב מאכל מסוים?

אכן בשביל להעלות את כל אותם ניצוצות השבויים בחי צומח ודומם צריך האדם לרדת ממדרגתו כביכול, ולעסוק בענייני העולם הזה כאכילה ושתייה, שעל ידי אכילתו או שימוש האחר בחפץ זה הוא מעלה את הניצוצות הצפונים זו. וידועה בזה אמרתו של אור שבעת הימים זיע"א, שביאר את מאמר הפסוק, "רעבים גם צמאים נפשם בהם תתעטף" - שכל הסיבה מדוע האדם צמא או רעב למאכל כלשהו זה בגלל 'נפשם בהם תתעטף' בגלל הניצוצות והנשמות הק' שנפלו לתוך מאכל זה הדרושות ומבקשות את תיקונם.

יסוד זה של העלאת הניצוצות על ידי הירידה לדברים גשמיים כאכילה ושתייה, מתבאר בהרחבה בספה"ק צוואת הריב"ש (אות צ"ט) וז"ל, "התורה חסה על ממונם של ישראל, ולמה כן, כי זה כלל גדול שכל דבר שאדם לובש או אוכל או משתמש בכלי הוא נהנה מהחיות שיש באותו דבר וכו', ויש שם ניצוצות קדושות השייכים לשורש נשמתו, ושמתני כי זה טעם שיש אדם שאוהב דבר זה ויש אדם שהוא שונא דבר זה ואוהב דבר אחר, [היינו שכשאדם אוהב דבר מסוים סימן הוא שיש בדבר זה ניצוצות שהוא צריך להעלותם!], וכשהוא משתמש באותו כלי או אוכל מאכלין אפילו לצורך גופו מאותו מלבוש או מאכל או שאר דברים, ובוזה הכח עובד להשי"ת, נמצא מתוקנים, לכך פעמים יארע דבר שהוא, שכשכלה כבר לתקן כל הניצוצין שהיה באותו דבר השייכים לשורש נשמתו, אז לוקח ממנו השי"ת אותו הכלי ונותן לאחר ששייכים הניצוצין שיש באותו הכלי לשורש אחר, ואמר ריב"ש ע"ה שאוכלין בני אדם ויושבין עם בני אדם ומשתמשין בבני אדם היינו בניצוצין שיש באותן הדברים, לכך צריך אדם לחוס על כליו ועל כל דבר שיש לו, והיינו מצד הניצוצין שיש שם באותן הכלים, בכדי לחוס על ניצוצין קדישין". עכלה"ט.

להזהיר להעלות את הניצוצות השבויים בטומאה...

לאחר שראינו יסוד גדול זה בדברי תלמידי הבעש"ט, נבין שיסוד זה רמזה לנו התורה בפרשתנו.

מחשבת הפרשה

מאצרים של רבותינו בעלי המחשבה בענייני דיומא

שבאיסור ה' אסור ה' התורה הק' לכהני'ם להיטמא למת מלבד בשבת הקרובים, רמזה לנו התורה יסוד

זה של העלאת הניצוצות, שאכן לא תמיד מוטל על האדם לרדת להיטמא בשביל להעלות ניצוצות ושוא אף איסור יש בדבר, אולם כשמדובר בשבעת הקרובים - היינו בדברים הקרובים אליו ונוגעים לשרשי נשמתו, לא רק שמוטל לו לרדת להעלותם, אלא הוא אף מצווה בכך, ולכן אמרה התורה "לה יטמא" שהוא מצווה להיטמאות להם. ולכן דקדקה התורה בלשונה ואמרה 'לנפש', ולא 'למת', שבכך התורה רומזת על אותם נפשות וניצוצות השבויים בתוך הטומאה, וכמאמר הבעש"ט שהובא לעיל על הפסוק "רעבים גם צמאים נפשם בהם תתעטף"...

ולכן כפלה התורה את האמירה, "להזהיר גדולים על הקטנים" - היינו להזהיר את הגדולים שפעמים בשביל עבודת ה' צריך גם לרדת להאיר את המקומות הנמוכים ומקומות הקטנות, משום שגם שם יש ניצוצות הצריכות תיקון. ומעתה תו לא קשיא מידי, מדוע דווקא במצווה זו ראתה התורה צורך לזרז ולכפול אמירתה, וכלשון המדרש "אבל התחתונים שיש בהם יצר הרע הלואי לשתי אמירות יעמדו, הדא הוא דכתיב אמור וגו' ואמרת". משום שאכן בניגוד לשאר מצוות, בדבר זה שודרת העצלות אצל רוב העם, שאינם רוצים לרדת ממדרגתם, באמרם שעבודה זו אינה נוגעת למדרגה והיא שייכת רק אצל קדושי עליון, וצא ולמד מיוסף הכהן כנ"ל, שרצה להישאר 'טהור' ולא רצה לטמאות עצמו עד שטימאוהו בעל כרחו.

פוק חזי את לשונו הנורא של המגיד מקאזניץ בספה"ק עבודת ישראל (סוף פר' בא) וז"ל, "כי יש רשעים מוסתרים אשר הם מודים במקצת, כי יש לעבוד הבורא בתורה ובתפילה ובשאר מצות, אבל אינם מאמינים כי יש עבודה אפילו באכילה ושתייה וכל דבר גשמי להרים הניצוצות ולדבקם בו יתברך..." ובכך מציינו טעם נוסף בדברי התורה שחזרה והזהירה - "להזהיר גדולים על הקטנים", ללמדנו שעבודה זו שייכת לכולם, בין לגדולים בין לקטנים...

(מעובד ע"פ ספר רצון משה על התורה)

**"וכאשר תקום מן הספר, תחפש כאשר למדת
אם יש בו דבר אשר תוכל לקיימו" (אגרת הרמב"ן)**

חנוך לנער על פי דרכו

"ויאמר ה' אל משה אמר אל הכהנים בני אהרן ואמרת אליהם. על כן בדבר הזה ראתה תורה ללמד אל משה יאזור כגבר חלציו בל ילאה בלמד אל כללות ישראל פעם אחת. והוא כי הנה זה דרך הרב ללמד ולהשמיע תורה לרבים. ואפשר יאמר מה לי עוד הלא יסרת רבים, השומע ישמע והחדל יחדל, ואם ישמט איש מלשמור ולעשות הוא בעונו ימות. והנה הודיע אלהים אותו כי לא זו הדרך ישכן אור, כי אם עוד ישוב יניף ידו, ולא בלבד בשביל רבים כי אם אף גם אל אחד להשיבו אל ה', ואל ימעט אחד מישראל בעיניו. וזה מאמרו יתברך אל משה רבן של כל ישראל, 'אמור אל הכהנים דרך כלל, ואל תלאה מלחזור אל יחיד אשר יצטרך לשוב להזיירו, כי אם גם 'אמרת' - גם אל היחיד 'לנפש לא יטמא'.

(אלשיך כ"א א')

התבודדות פנימית הנדרשת לעבודת ה'

"ומן המקדש לא יצא". כל אדם יעשה את עצמו עבד לה', לקדש עצמו בכל הקדושות להיות כמו כהן גדול לעבוד עבודה הפנימית, ויתבודד במקום התבודדות וכל אדם לא יהיה באהל הזה, וידבק את עצמו בה יתברך ומן המקדש לא יצא. ויראה שלא יהיה בו שום מום עבירה, כי 'אדם כי יקריב מכם כתיב (ויקרא א' ב'), והוא בעצמו קרבן לה' כמו שכתוב (שם ב' א') 'נפש כי תקריב. על כן מום לא יהיה בו ואז קדוש הוא לה'.

(של"ה, דרך חיים אות א')

זהירות מכל שמץ של אכזריות

"אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד". אמרו בזהיר

(ח"ג צב" ע"א) למה, אם משום צער ועגמת נפש של הבהמה, נשחט כל אחד בבית מיוחד, או זה עתה ולאחר כך השנית. אבל הענין הוא שישאל הם בני רחמנים, ובמדה שאדם מודד מודדים לו (סגילה יג), ואם יתהפך האדם להיות אכזר בענין זה יעורר עליו דין אכזרי מלמעלה ח"ו, לכן הזהירה התורה בזה.

(של"ה, דרך חיים אות ב')

מצווה לקדש הימים טובים בתפילה והלל לה'

"אשר תקראו אותם מקראי קודש אלה הם מעדי". וטעם מקראי קדש, שיהיו ביום הזה כולם קוראים ונאספים לקדש אותו, כי מצוה היא על ישראל להקבץ בבית האלהים ביום מועד לקדש היום בפרהסיא, בתפילה והלל לא-ל בכסות נקיה, ולעשות אותו יום משתה כמו שנאמר בקבלה (נחמיה ה' ט') "לכו אכלו משמנים ושתו ממתקים ושלחו מנות לאין נכון לו כי קדוש היום לאדונינו ואל תעצבו כי חדות ה' היא מעוזכם".

ואונקלוס עשאו לשון מאורע - בכל יום שיארעו תעשו אותם קדש. ורבותינו ז"ל אמרו (ספרי פנחס קמ"ז) 'ארעם במאכל ובמשתה ובכסות נקיה, כלומר שלא יהא חוקם אצלך כחק שאר הימים, אבל תעשה להם מקרא של קדש, לשנתם במאכל ובמלבוש מחול לקדש וגם זה דעת אונקלוס.

(ומבין כ"ג ב')

חציו לה' וחציו לכם

"אלה מועדי ה' אשר תקראו אותם". דבר אחר אשר תקראו אותם במועד, קריאה זו היא בדברי תורה,

שיתעסקו בהלכות פסח בפסח כו, לכך נאמר במועד, ועל קריאה זו אמר "אלה הם מועדי". אמנם כשאין עסוקים בהם כי אם במאכל ומשתה אינן מועדי ה' כלל, ועליהם נאמר (ישעיה א' יד) "חדשיכם ומועדיכם שגאה נפשי". ומה שכתוב אלה תעשו לה' במועדיכם. (במדבר כ"ט ט') לפי שצריך ליתן חציו לה' וחציו לכם.

(כלי יקר שם)

באמצעות ספירת העומר זוכה האדם לטהר עצמו

"וספרתם לכם ממחרת השבת". ובדרך רמז רמז באומרם 'וספרתם' על דרך אומרם ז"ל כי נשמות עם בני ישראל הם בבחינת הלוחות, ובאמצעות תחלואי הנפש וטומאת התיקוב יתלכלכו ויחשיך אורם, וארז"ל (ויקרא רבה פרק ל"ב) כי הלוחות של סנפרינון היו. לזה אמר וספרתם לכם פירוש באמצעות מנין זה אתם מאירים כסנפרינון את עצמיכם.

(אור החיים כ"ג ט"ו)

בכל יום ויום יהיו בעיניך כחדשים

"עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמישים יום והקרבתם מנחה חדשה לה'". סימן ליום מתן תורה, כי התורה צריכה להיות חדשה אצל האדם בכל יום כאלו היום קבלה מהר סיני. ומה שלא נזכר בתורה בפירוש כי יום זה מתן תורה... שעל מתן תורה לא רצה ה' להגביל יום ידוע, לפי שצריך האדם שיהיה דומה לו בכל יום ויום מכל ימות השנה כאלו באותו יום קבלה מהר סיני, כי באמת ארז"ל (עירובין נד:) שהתורה נמשלה לדד זה שכל זמן שהתינוק ממשמש בה הוא מוצא בה טעם חדש, כך התורה כל ההוגה בה מוצא בכל יום טעם חדש, על כן דין הוא שיהיה דומה אליו בכל יום כאלו היום קבלה מהר סיני. ואם כן כל יום הוא מתן תורה אצל ההוגים בה, על כן אין ראוי להגביל יום ידוע לנתינתה, ועל כן ארז"ל שיהיו דברי תורה חדשים עליך ולא כדבר הישן שלבו של אדם קץ בו, שהרי באמת אתה מוצא בה דבר חידוש בכל יום ויום, וע"כ אין יום נתינתה מבוואר בתורה יותר ממה שגמר בהבאת מנחה חדשה, להורות שהתורה מנחה חדשה בכל יום ויום.

(כלי יקר כ"ג ט"ז)

להתאחד אף עם רשעי ישראל

"ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפות תמרים וערבי נחל ושמחתם לפני ה' אלהיכם". ועוד במדרש, פרי עץ הדר יש בו אוכל וטעם וריח, כפות תמרים יש בו אוכל ואין בו ריח, ענף עץ עבות יש בו ריח ואין בו אוכל, וערבי נחל אין בו לא אוכל ולא טעם ולא ריח. האתרוג רמז לצדיקים שיש בהם תורה ומעשים טובים, ולולב רמז לאותן שיש בהם תורה ואין בהם מעשים טובים, הדס רמז למי שיש בו מעשים טובים ואין בו תורה, ערבה רמז למי שאין בו לא תורה ולא מעשים טובים, אמר הקב"ה יבואו כולן אגודה אחת לפני ואני מוחל להם על כל עוונותיהם. ודומה לזה מצינו בסמיני הקטרת שוקן בעלי הריח הטוב, וצוה הכתוב להכניס בתוכן חלבנה שריחה רע, להורות על רשעי ישראל שייכנסו בכלל הצדיקים בעלי הריח הטוב, ויעשו כלם אגודה אחת לפניו והוא מקבלם בתשובה.

(רבינו בחיי כ"ג ט')

להיזהר ממחשבת 'כוחי ועוצם ידי עשו לי את החיל הזה'

"בסכת תשבו שבעת ימים כל האזרה בישראל ישבו בסכות". נקט דווקא אזרה שהוא לשון תושב, לפי שבזמן אסיפת התבואה מן השדה כל אחד רוצה לילך מן השדה לחוך ביתו לישב בו ושיבה של קבע, וחששה התורה אולי על ידי ישיבת קבע ידום לבבו כי מצאה ידו כבד וישמן ויבעט, על כן נאמר 'כל האזרה' הרוצה להיות כתושב בעוה"ז ולא כגר, אליו ציווה ה' לצאת מדירת קבע לדירת ארעי, כדי שיכיר בפחיתות ערכו שאינו בעוה"ז כי אם גר ולא תושב, כמדייר בי דיירי, ועל ידי זה לא יבטח בצל קורתו כי אם בצל שדי יתלונן, כמו שעשו ישראל בצאתם ממצרים שלא ישבו בבתי ספונין וחשובים, כי אם בהיקף ז' עננים אשר כבוד ה' היה בתוכם, וזהו בצל שדי ולא בצל קורות בתיהם ארזים. והוה שנאמר 'כי בסכות הושבתי את בני ישראל וגו'. כי אין לומר שמדבר בסתם סוכות של הולכי דרכים, דאם כן הוה ליה לומר 'כי בסוכות ישבו בני ישראל', מהו הושבתי - משמע שהקב"ה בעצמו ובכבודו הושיבם בסוכות, ואין זה כי אם היקף ז' עננים אשר פרש ה' ענן למסך עליהם כי על כן באו בצל שדי יתברך.

(כלי יקר כ"ג ט"ב)

"רצוא ושזב" סיפור חייו הפתלתל של יצחק אבן עזרא (ב')

קהלת, הספר הוכתב על ידי אבו אל-ברכאת לבן חסותו, הלא הוא יצחק אבן עזרא עצמו.

אולם תקופה יפה זו לא ארכה זמן רב, וכעבור תקופה קצרה התרחש מהפך עצום בחייו של יצחק אבן עזרא, כאשר למרבה הפליאה התאסלם מורו ורבו אבו אל ברכאת. המניעים להתאסלמותו אינם ידועים בבירור, אך במקורות מופיעים הסברים שונים לכך. הסבר הרווח למעשה התמוה הוא, שאבו אל-ברכאת התאסלם בגלל חששו הרב מנקמה, לאחר שנכשל בטיפול באשתו של הסולטאן הסלוגוקי, שנפטרה ממחלה למרות טיפוליו.

המרת הדת בקרב תלמידיו

אולם הסיבה החיצונית שהכריחה את התאסלמותו הכפירה לכאורה של אבו אל ברכאת, ככל הנראה לא הייתה ידועה לתלמידיו, ולכן המרת הדת של מורם ורבם גרמה לחלק מהם משבר גדול באמונתם, וזו הייתה גם הסיבה להמרת הדת של יצחק אבן עזרא.

מלבד יצחק אבן עזרא היו מבין התלמידים שהמירו את דתם גם תלמיד חכם ידוע נוסף, הלא הוא סמואל בן יחיא אל-מוג'רבי, בנו של רבי יהודה בן-שמואל אבן-עבאס מפאס, מחבר הפירוט באבלו על ההתאסלמות של בנו. אולם בניגוד ליצחק אבן עזרא שכעבור תקופה קלת את הטעות שעשה וחזר בפומבי ובריש גלי ליהדותו, נותר סמואל בן יחיא עיקש בדעתו, ולא הסכים להודות בטעותו, בשביל 'להוכיח' כביכול את האמת שבת האיסלאם כתב סמואל בן יחיא ספר נגד היהדות בשם "איפחאם אליהוד" - השתקת היהודים, שבו הוא מנסה בטענות הבל לצאת נגד דת האמת. מקטרגים רבים כנגד היהדות בעולם האסלאם השתמשו בטיעונים שבספרו של סמואל אל-מוג'רבי גם דורות לאחר מותו, לגדל הכאב ממשיכים לעשות בו שימוש לאור בקהיר מהדורה מחודשת של ספרו...

המשך יבוא

ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים...

"ויצחק בנו גם הוא ממקור השיר שאב / ועל שירי הבן מזי האב // אך כבואו לארצות מזרח / כבוד ה' עליו לא זרח // והסיר מעליו מעילי הדת היקרים / ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים // ונשאר עירם ועריה / מבגדי האמונה והתעויה"...

במילים אפופות יגון אלו מתאר רבי יהודה אלהריזי את פרשת התאסלמותו הכוללת של יצחק אבן עזרא. פרטים מדויקים על סיבת התאסלמותו אינן ידועות אולם מפענח של כתבים שונים, וחיבור סבלי של פיסות מידע זעיר פה זעיר שם - עולה התמונה כי בהיות יצחק אבן עזרא במצרים עם רבי יהודה הלוי עדיין היה שלם באמונתו, ורק בואו לבגד בשנת תתק"ד, וליתר דיוק היכרותו עם מורו ורבו הפילוסוף היהודי אבו אל-ברכאת אל-בגדאדי [או בשמו היהודי - ברוך בן מלכה], היא זו שגרמה להתאסלמותו הטראגית של בנו של האבן עזרא, שהגיעה בעקבות ההתאסלמות של אבו אל ברכאת אל-בגדאדי עצמו...

אבו אל-ברכאת אל-בגדאדי

אבו אל-ברכאת נולד בשנת תת"מ בעיירה 'בלד' ליד מוסול שבעיראק. בצעירותו ניסה להצטרף לחוג תלמידיו של אחד הרופאים המפורסמים ביותר בבגדאד, אך הוא נדחה תחילה עקב יהדותו. רק לאחר שפתר עבור הרופא בעיה, שאף אחד מתלמידיו לא הצליח לפתור, התקבל כתלמיד. בהמשך ימיו הפך אבו אל-ברכאת לרופא בחצר החליף העבאסי בבגדאד ורופא של מפקדים סלוגוקים בכירים במוסול. כישוריו כרופא מהוללים אף במקורות הערביים המספרות אנקדוטות המתארות איך הצליח למצוא תרופה לכל מחלה.

בשנת תתק"ד בהיות אבו ברכאת בשיא גדולתו הגיע לבגדד יצחק אבן עזרא, שמיד בשומעו על חכמתו של אבו אל ברכאת דבק בו והפך לתלמידו, בשנים ההן הרבה אבו ברכאת בכתיבת פירושים לתנ"ך, ואז גם כתב את חיבורו החשוב ביותר - ביאורו למגילת

אלפי יעדים
נתיב אחד!

נתיב פרו - היחיד שמגיע
לכל בתי הכנסת בארץ

רק הפצת עיתונים קבוע מדי שבוע

אלפי בתי כנסת נחנכו כל שבוע
מחדשה עיתוני צבור המתקיימים
וזמשתלמתי ביותר

החברות שיתפו את עיתונן
כיום אין אמצעים כאלו

נתמכת
074-703-5009

לבקשת רבים ניתן להירשם
לקבלת הגיליון במייל כל שבוע,
באמצעות שליחת בקשה למייל:
kadmaa.m@gmail.com

עורך ראשי: הרב מרדכי ארנסטר
עורכים: הרב ברוך הערשילער, הרב שמעון ליברמן
להערות והארות: kadmaa10@gmail.com

